

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Yıl / Year: 4, Cilt / Volume: 4, Sayı / Issue: 7

Ocak / January 2026

Ss. / Pp. 81-100

Yayına Geliş Tarihi / Article Arrival Date
21.11.2025

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
21.01.2026

SALVADOR DALÍ'NİN RESİMLERİNDE BİLİNÇALTININ EROTİZMİ: SÜRREALİST İMGELEMİN PSİKANALİTİK ÇÖZÜMLEMESİ

Ayhan KARAMEŞE¹

Özet

Bu makale, sanat tarihi ve psikanalitik teori disiplinlerini kesiştiren bir perspektifle Salvador Dalí'nin resimlerinde erotizmin bilinçdışı imgelerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel problemi, Dalí'nin sürrealist eserlerinde erotizmin bilinçdışını açığa çıkaran bir araç olarak nasıl işlev gördüğüdür. Makale, kuramsal çerçevesini Freud'un bilinçdışı, libido ve bastırma kavramları ile Dalí'nin geliştirdiği paranoyak-kritik yöntem üzerine kurmaktadır. Yöntem olarak Dalí'nin başlıca beş eseri (The Great Masturbator, 1929; Dream Caused by the Flight of a Bee, 1944; Jeune Vierge Autosodomisée 1954; Leda Atomica, 1949; Metamorphosis of Narcissus, 1937) üzerinden ikonografik çözümleme ve psikanalitik yorumlama yapılmıştır. Çalışmanın özgün katkısı, erotizmin Dalí'nin bilinçdışı imgelerinde hem bireysel fantezi hem de kolektif tabuların görselleştirilmesini sağlayan bir araç olduğunu, bu bağlamda sürrealist estetik ve psikanalitik kuramın birbirini nasıl beslediğini ortaya koymasındır.

Anahtar Kelimeler: Sürrealizm, Salvador Dalí, Erotizm, Bilinçdışı, Paranoyak-Kritik Yöntem.

¹ ayhankaragop1960@gmail.com ORCID: 0009-0003-2743-1222

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

THE EROTICISM OF THE SUBCONSCIOUS IN THE PAINTINGS OF SALVADOR DALÍ: PSYCHOANALYTIC ANALYSIS OF SURREALIST IMAGINATION

Abstract

This article aims to examine the unconscious images of eroticism in Salvador Dalí's paintings from a perspective that intersects the disciplines of art history and psychoanalytic theory. The central problem of the research is how eroticism functions as a tool that reveals the unconscious in Dalí's surrealist works. The article bases its theoretical framework on Freud's concepts of the unconscious, libido, and repression, as well as on the paranoiac-critical method developed by Dalí. It employs iconographic analysis and psychoanalytic theory to examine five of Dalí's major works (*The Great Masturbator*, 1929; *Dream Caused by the Flight of a Bee*, 1944; *Jeune Vierge Autosodomisée*, 1954; *Leda Atomica*, 1949; *Metamorphosis of Narcissus*, 1937) are subjected to iconographic analysis and psychoanalytic interpretation. The original contribution of the study is to reveal that eroticism is a tool that enables the visualisation of both individual fantasy and collective taboos in Dalí's unconscious images, and in this context, how surrealist aesthetics and psychoanalytic theory feed into each other.

Keywords: Surrealism, Salvador Dalí, Eroticism, Subconscious, Paranoid-Critical Method.

Giriş

20.yüzyılın sanat tarihine damgasını vuran sürrealist hareket, estetik ile bilinçdışı arasında kurduğu bağ sayesinde modern sanatın yönelimlerini köklü biçimde dönüştürmüştür. André Breton'un 1924 tarihli *Sürrealist Manifesto'sunda* vurguladığı üzere sürrealizm, "aklın denetiminden arındırılmış düşüncenin" ve rüya mantığının sanata taşınmasını amaçlamıştır (Breton, 1999, s.26). Bu doğrultuda sürrealist sanatçılar; imgelerinde rastlantısallığı, rüyaları ve bastırılmış arzuları ön plana çıkararak görsel sanatlarda alışılmış estetik ölçütleri radikal bir biçimde sorgulamışlardır.

Salvador Dalí, sürrealist hareketin en aykırı ve aynı zamanda en üretken isimlerinden biri olarak bu tarihsel bağlamda belirleyici bir rol oynamıştır. Dalí'nin resimleri, yalnızca biçimsel yaratıcılığıyla değil aynı zamanda bilinçdışının en derin katmanlarını erotizm üzerinden görünür kılmasıyla dikkat çekmiştir. Erotizm, Dalí'nin sanatında hem bireysel bir saplantı hem de toplumsal tabulara karşı estetik bir meydan okuma olarak ortaya çıkmaktadır. Burada psikanalitik teorinin katkısı belirleyicidir. Freud'un bilinçdışı, libido ve bastırma kavramları, Dalí'nin sanatsal pratiğini besleyen başlıca teorik kaynaklar arasında yer almıştır (Freud, 2011, s.84). Özellikle rüyaların yorumuna ilişkin Freud'un açıklamaları, Dalí'nin imgelerinde erotik çağrışımların ve fantezilerin görselleştirilmesine zemin hazırlamıştır.

Dalı'nın geliştirdiği "paranoyak-kritik yöntem", sanatçının bilinçdışındaki korku, arzu ve bastırmaları sistematik bir şekilde imgeler aracılığıyla çözümlemesine olanak tanımıştır. Bu yöntemle erotik bilinçdışı imgeleri, kimi zaman dinsel ikonografilerle, kimi zaman mitolojik göndermelerle, kimi zaman da bireysel travmalarla birleşerek resimsel bir dile dönüşmüştür. Sanatçının *The Great Masturbator* (1929), *Dream Caused by the Flight of a Bee* (1944) ve *Leda Atomica* (1949) gibi yapıtları, bu çerçevede sanat tarihi ve psikanalitik açıdan incelenmeye değer temel eserlerdir.

Bu makale, Salvador Dalí'nin resimlerinde bilinçdışının erotik imgelerini sanat tarihi ve psikanalitik teori bağlamında eş zamanlı olarak tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, sürrealizmin tarihsel-estetik konumlanması ile Freud'un psikanalitik kavramları bir arada

değerlendirilerek, Dalí'nin erotizm anlayışının bireysel ve kolektif düzlemde nasıl şekillendiği gösterilecektir. Böylece Dalí'nin sanatında erotizmin yalnızca kişisel bir saplantı değil aynı zamanda sürrealist estetiğin yapıtaşlarından biri olduğu ortaya konacaktır.

Bu araştırmanın amacı, Salvador Dalí'nin resimlerinde bilinçdışının erotik temsillerini sürrealist estetik ve psikanalitik kuram bağlamında çözümlemektir. Çalışmada yöntem olarak, görsel imgelerin simgesel anlamlarını açığa çıkarmaya yönelik ikonografik analiz ile Freud'un bilinçdışı, libido ve bastırma kavramlarını esas alan psikanalitik çözümleme birlikte kullanılmaktadır.

Araştırma, *The Great Masturbator* (1929), *Dream Caused by the Flight of a Bee* (1944), *Jeune Vierge Autosodomisée* (1954), *Leda Atomica* (1949), *Metamorphosis of Narcissus* (1937), adlı yapıtlarıyla sınırlıdır. İnceleme, bu eserler üzerinden yürütülmüş olup sanatçının tüm üretimini kapsama iddiası taşımamaktadır.

Sürrealizm ve Bilinçdışı

Sürrealizm, 20. yüzyılın ilk yarısında modern sanatın yönünü radikal biçimde değiştiren avangart hareketlerden biridir. I. Dünya Savaşı'nın yarattığı toplumsal travmanın ardından sanatçılar ve düşünürler, rasyonel aklın ve geleneksel estetik ölçütlerin insani yıkımları engelleyemediğini savunmuşlardır. Bu bağlamda André Breton'un 1924'te kaleme aldığı *Sürrealist Manifesto*, aklın denetimini dışlayan ve bilinçdışının yaratıcı potansiyelini özgürleştirmeyi amaçlayan yeni bir sanat anlayışının temel belgesi olmuştur (Breton, 1999). Breton'un ifadesiyle sürrealizm, rüyaların gerçekliğini ve aklın zorunluluklarını birleştirerek insan deneyimini daha geniş bir düzlemde kavramayı hedefler.

Sanat tarihi açısından bakıldığında sürrealistlerin en büyük katkılarından biri, sanatın ifade araçlarını rüya imgeleri, rastlantısal süreçler ve otomatizm yoluyla dönüştürmeleridir. Giorgio de Chirico'nun metafizik resimlerinden ilham alan sürrealistler, gündelik gerçekliğin ötesine geçen imgelerle bilinçdışı görsel dilini kurmaya çalışmışlardır. Salvador Dalí, Max Ernst,

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

René Magritte ve Joan Miró gibi sanatçılar, bu bağlamda farklı yöntemler geliştirerek bilinçdışının karmaşık yapısını resimlerinde görünür kılmışlardır.

Psikanalitik teori ise sürrealizmin düşünsel altyapısında merkezi bir konuma sahiptir. Sigmund Freud'un *Rüyaların Yorumu* adlı eseri; bilinçdışını rüyalar, bastırma ve libido kavramları üzerinden açıklayarak sanatsal üretim için yeni ufuklar açmıştır. Freud'a göre rüyalar, bastırılmış arzuların simgesel bir biçimde dışavurumudur (Freud, 2011, s.83). Bu anlayış, sürrealistlerin rüyaları yalnızca bireysel deneyimler değil aynı zamanda sanatsal yaratıcılığın kaynağı olarak görmelerine yol açmıştır. Erotizm de bu çerçevede, bastırılmış cinsel dürtülerin sanatsal ifade alanında yeniden ortaya çıkmasının bir yolu olarak öne çıkmıştır.

Sanatçıların bilinçdışına yönelen bu araştırmaları, yalnızca bireysel üretimlerle sınırlı kalmamış; aynı zamanda kurumsal ve bilimsel ilgi alanlarıyla da kesişmiştir. Bu bağlamda André Breton tarafından 1924'te kurulan Sürrealist Araştırma Bürosu (Bureau de Recherches Surréalistes), rüyalar, rastlantı, delilik ve bilinçdışı deneyimlerin sistemli biçimde derlenip tartışıldığı bir merkez olarak sürrealist estetiğin kuramsal altyapısını güçlendirmiştir (Breton, 1999, s. 48 ve Polizzotti, 2009, s. 203).

Ayrıca sürrealistlerin bilinçdışı kavrayışı yalnızca Freud'la sınırlı değildir; Jean-Martin Charcot'nun histeri ve hipnoz üzerine çalışmaları ile Pierre Janet'nin travma, bölünmüş bilinç ve otomatik davranışlara ilişkin kuramları, sürrealist düşüncenin psikolojik temellerini beslemiştir (Charcot, 1887 ve Janet, 1907). Bu erken psikolojik yaklaşımlar, sürrealist sanatçıların bilinçdışını yalnızca bireysel bir alan değil, aynı zamanda patolojik ve toplumsal bir olgu olarak ele almalarına zemin hazırlamıştır (Short, 2013, s. 61).

Sürrealizmin bilinçdışına verdiği önem, yalnızca psikanalitik kuramla sınırlı değildir; aynı zamanda toplumsal normlara karşı estetik bir direniş biçimi olarak da işlev görmüştür. Erotizm, tabu olanın sanat aracılığıyla meşrulaştırılması ve görünür kılınması bakımından sürrealist sanatçılar için güçlü bir araç olmuştur. Bu nedenle sürrealist resimlerde erotik imgelem bireysel, aynı zamanda kolektif bastırmaların açığa çıkış noktası haline gelmiştir.

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Bu kuramsal çerçeve, Salvador Dalí'nin sanatsal yaklaşımında doğrudan karşılık bulmuştur. Dalí, sürrealizmin bilinçdışına yönelen bu düşünsel mirasını, erotik imgeler aracılığıyla en uç noktaya taşıyan sanatçılardan biri olarak öne çıkar. Freud'un rüya kuramı ve bastırılmış arzulara ilişkin açıklamaları, Dalí'nin görsel dünyasında yalnızca tematik bir kaynak değil, aynı zamanda üretim sürecini belirleyen zihinsel bir yöntem hâline gelmiştir. Sanatçının geliştirdiği paranoyak-kritik yöntem, sürrealizmin bilinçdışı merkezli estetiğini bireysel fanteziler, korkular ve cinsel dürtülerle birleştirerek sistematik bir görsel dile dönüştürür. Bu yönüyle Dalí, sürrealizmin bilinçdışı ve erotizm eksenindeki kuramsal iddialarını en radikal ve görünür biçimde temsil eden sanatçıların başında gelmektedir.

Dalı'nın Erotizm Anlayışı

Salvador Dalí, sürrealist hareketin en özgün ve tartışmalı figürlerinden biri olarak erotikizmi sanatının merkezine yerleştirmiştir. Dalí'nin erotizm anlayışı, yalnızca bireysel fantezilerinin ve takıntılarının bir ürünü değil aynı zamanda bilinçdışı yaratıcı gücünü açığa çıkaran bir yöntem olarak görülmelidir. Sanatçının yaşam öyküsü incelendiğinde, çocukluk deneyimlerinden itibaren cinsellik ve korku arasında kurulan gerilimin sanatına yön verdiği açıktır. Özellikle mastürbasyon korkusu, ölüm ve arzu arasındaki bağlantılar, Dalí'nin birçok resminde doğrudan ya da simgesel biçimlerde karşımıza çıkar (Gibson, 1997, s.142).

Dalı'nın erotizmle ilişkisini belirleyen en önemli unsurlardan biri, Sigmund Freud'a duyduğu hayranlıktır. Freud'un libido ve bastırma kavramları, Dalí'nin sanatında erotik imgelem için teorik ve yaratıcı bir kaynak işlevi görmüştür. Sanatçı, Freud'un eserlerini yalnızca teorik düzeyde okumakla kalmamış, aynı zamanda resimsel bir dile dönüştürmeye çalışmıştır. Bu noktada erotizm, Dalí'nin bilinçdışı çözümlemesinde başlıca araçlardan biri olmuştur.

Dalı'nın geliştirdiği "paranoyak-kritik yöntem", sanatçının bilinçdışındaki imgeleri sistematik biçimde dönüştürmesini sağlamıştır. Dalí, bu yöntemle rasyonel düşüncüyü askıya alarak paranoyak yanılsamaları bilinçli bir şekilde üretmiş, ardından bu imgeleri sanatsal bir düzene oturtmuştur (Finkelstein, 1970, s.45). Erotizm, bu yöntemde özel bir önem taşır; çünkü bastırılmış cinsel arzular, paranoyak yanılsamalar aracılığıyla yeni görsel formlar kazanmıştır.

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Örneğin *The Great Masturbator* (1929), Dalí'nin çocukluk korkularını erotik çağrışımlarla birleştirerek görselleştirdiği en çarpıcı örneklerden biridir.

Dalı'nın erotizm anlayışında, kişisel yaşamının da belirleyici bir etkisi olmuştur. Sanatçının eşi ve ilham kaynağı Gala, birçok resimde erotik ve mistik bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Gala, Dalí'nin erotizmi yalnızca bireysel bir dürtü değil aynı zamanda aşk ve kutsallıkla birleşen bir yaratıcı enerji olarak yorumlamasına aracılık etmiştir. *Leda Atomica* (1949) adlı eserde Gala'nın mitolojik Leda figürü olarak resmedilmesi, erotizmin aynı zamanda dinsel ve mitolojik bir boyut kazandığını göstermektedir.

Sanat tarihi açısından bakıldığında Dalí, erotizmi sürrealist hareketin genel estetik stratejileriyle uyumlu fakat aynı zamanda onlardan farklı bir biçimde işlemiştir. René Magritte ya da Max Ernst'te erotizm daha alegorik veya ironik bir tavırla ele alınırken Dalí'de erotik imgeler doğrudan bilinçdışı ürkütücü ve bastırılmış katmanlarını görünür kılar. Bu nedenle Dalí'nin erotizm anlayışı bireysel saplantılarının bir yansıması ve sürrealist estetiğin merkezinde yer alan bilinçdışı araştırmalarının özgün bir versiyonu olarak değerlendirilebilir.

Dalı'nın sürrealist dönemin başında gerçekleştirdiği *The Great Masturbator* (Görsel 1), sanatçının erotizm ve bilinçdışı arasındaki ilişkiye dair en çarpıcı görselleştirmelerden biridir. Tablo, merkezde yer alan ve insan yüzünü andıran fakat bozulmuş, yere kapanmış bir figürle başlar. Bu figür, Dalí'nin rüya ve fantezi dünyasında sıkça karşılaşılan bir imgedir; sanatçının kendi bilinçdışının doğrudan yansıması olarak yorumlanır (Ades, 1982, s.54).

Görsel 1. Salvador Dalí, *The Great Masturbator*, 1929, Tuval Üzerine Yağlıboya, 110 cm × 150 cm.

Kaynak: (<https://www.dalipaintings.com/the-great-masturbator.jsp>) (09.08.2025)

Resimde öne çıkan en dikkat çekici öğelerden biri, kadın bedeninin erotik biçimde betimlenmesidir. Yarı çıplak bir kadın figürü, fallik çağrışımlı bir çekirge ile ilişkilendirilmiş şekilde resmedilir. Çekirge motifi, Dalí'nin çocukluk travmalarından biri olarak bilinir. Sanatçı, böceklerden özellikle tiksinti duyduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda erotik figür ile çekirgenin yan yana gelişi, arzunun korku ve tiksintiyle birleşimini, yani Freud'un bastırma ve saplantı kavramlarının görsel karşılığını ortaya koyar (Freud, 2011, s.87). Tablonun bir diğer katmanında Gala'nın imgesine gönderme yapılır. Gala, Dalí'nin yaşamında erotizmin somutlaşmış bir figürüdür; sanatçı için arzu, aşk ve aynı zamanda korkunun merkezindedir. Gala'nın temsili, burada erotizmin yalnızca bireysel bir dürtü değil aynı zamanda bir idealizasyon nesnesi olduğunu da gösterir. Bu açıdan tablo, psikanalitik olarak "arzu nesnesi"nin çifte değerini hem haz verici hem de tehditkâr olma durumunu açıklar.

Sanat tarihi perspektifinden bakıldığında *The Great Masturbator*, sürrealizmin erotizmi tabu karşıtı bir estetik araç olarak kullanma stratejisinin tipik bir örneğidir. Breton'un rüyanın gerçekliğine yaptığı vurgu, Dalí'nin bu tabloda erotizmi düşsel aynı zamanda korkutucu bir

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

sahneyle resmetmesiyle somutlaşır. Dalí, burada erotizmi bir kurtuluş değil bir gerilim alanı olarak ele alır. Bu durum, onu diğer sürrealistlerden ayıran en önemli özelliklerden biridir.

The Great Masturbator, Dalí'nin erotizm anlayışını, kişisel travmalarını ve psikanalitik göndermeleri aynı yüzeyde bir araya getirir. Tablo, erotizmin yalnızca estetik bir tema değil bilinçdışının tüm çelişkili yönlerini (arzu, korku, tiksinti, saplantı vb.) açığa çıkaran bir ifade biçimi olduğunu gösterir.

Dalı'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemdeki en tanınmış eserlerinden biri olan *Dream Caused by the Flight of a Bee Around a Pomegranate a Second Before Awakening* adlı tablosu (Görsel 2), sanatçının rüya ile erotizmi iç içe geçirdiği en sembolik yapıtlarından biridir. Resmin merkezinde Gala çıplak bir şekilde havada süzülen bir pozisyonda gösterilmiştir. Gala'nın bedeni erotik bir çekicilik taşıırken, rüya atmosferi içinde savunmasız ve kırılgan bir figür olarak kurgulanmıştır. Bu durum, erotizmin ve rüya imgelerinin Dalí estetiğinin merkezinde olduğunu göstermektedir.

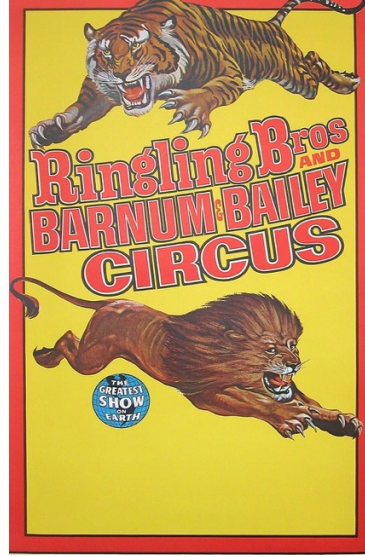
Tabloda Gala'nın bedeninin üzerinde gerçekleşen sahnede, bir narın yanından çıkan arı ve hemen ardından beliriveren balık figürü, erotizmin psikanalitik ve simgesel katmanlarını açığa çıkarır. Nar, Batı sanatında geleneksel olarak bereket, doğurganlık ve erotizmin sembolüdür. Freud'un rüya kuramında, meyveler sıklıkla cinsel organların simgesel karşılıkları olarak yorumlanır (Freud, 2011, s.92). Arı ise doğrudan erotik çağrışımlar ile beraber tehdit unsuruyla ilişkilendirilir. Bu bağlamda arının vızıltısı ve iğnesi, bastırılmış cinsel dürtülerin bilinçdışında uyandırdığı kaygıya işaret eder.

Görsel 2. Salvador Dalí, *Dream Caused by the Flight of a Bee Around a Pomegranate a Second Before Awakening*, 1944, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 51 × 40.5 cm.

Kaynak: (<https://www.dalipaintings.com/dream-caused-by-the-flight-of-a-bee-around-a-pomegranate-one-second-before-awakening.jsp>) (09.08.2025)

Zincirleme bir görsel anlatımda, patlayan bir nar ansızın devasa bir kırmızı snapper balığının ortaya çıkmasına aracılık eder; bu dönüşüm, sürrealist mekanizmaların klasik bir örneği olarak doğal ve mantıksal düzenin bozulmasını simgeler. Balığın varlığı, ardından sahneye fırlayan iki öfkeli kaplanın ortaya çıkmasına neden olur. Kaplanların sıçrayışları ve hareket dinamikleri, Ringling Bros ve Barnum & Bailey sirk posterlerinin dramatik ve abartılı estetiğine doğrudan atıf yapar izleyicide hem hayranlık hem de rahatsızlık uyandıran bir görsel gerilim yaratır (Görsel 3). Bu sahne, Dalí'nin sürrealist dilinde sıkça görülen gerçeklik ile imgelem arasındaki sınırların bulanıklaştığı bir alan oluşturur.

Görsel 3. Ringling Bros ve Barnum & Bailey 2 Aslan, 1969, Poster, 70x107cm.

Kaynak: [https://postergroup.com/products/ringling-2-lions-](https://postergroup.com/products/ringling-2-lions-523?srsId=AfmBOoqmCxxCkg5ON1dkcO2ORdEjwn1YUNpS4WrOaEdMcMB3EpGksh4t)

[523?srsId=AfmBOoqmCxxCkg5ON1dkcO2ORdEjwn1YUNpS4WrOaEdMcMB3EpGksh4t](https://postergroup.com/products/ringling-2-lions-523?srsId=AfmBOoqmCxxCkg5ON1dkcO2ORdEjwn1YUNpS4WrOaEdMcMB3EpGksh4t)

(09.08.2025)

Kompozisyonun ön planında, yerçekimine meydan okuyan çıplak bir figürün hemen yanında, kolunu delmeye yönelik olarak doğrultulmuş süngülü bir tüfek yer alır. Bu unsur, sahnedeki gerilimi ve tehdit duygusunu yoğunlaştırır. Buradaki şiddet ve tehdit unsuru, Dalí'nin eserlerinde sıkça gözlemlenen psikanalitik temaların bir yansımasıdır. Figürün kırılğanlığı, insanın irrasyonel korkularıyla yüzleşmesini simgeler. Orta planda, ufka yakın bir konumda, sırtında dikilitaş taşıyan uzun bacaklı bir fil figürü belirir. Gian Lorenzo Bernini'nin fil anıtına gönderme yapan bu varyasyon, tarihsel bir referansı sürrealist bir mekânsal dönüşüm içinde yeniden kurar. Salvador Dalí'nin ikonografisinde fil; güç, savaş ve yıkım temalarıyla ilişkilendirilir. Bu tabloda ise kâbusvari bir terör ve kaos atmosferinin taşıyıcısı hâline gelir. Filin aşırı uzatılmış bacakları ve abartılı oranları, izleyicinin yerçekimi ve mantık algısını sarsarak sürrealist kaygıyı yoğunlaştırır.

Devasa balığın dışarı fırlattığı kaplan çiftinin ürkütücü imgesi ise Hieronymus Bosch'un grotesk ve fantastik estetiğini hatırlatır. Burada Bosch'un hayal gücünü zorlayan figürleri, Dalí'nin modern sürrealizmiyle sentezlenerek izleyicide hayret ve rahatsızlık uyandıran bir

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

görsel deneyim oluşturur. Kompozisyon, bu zincirleme dönüşümler aracılığıyla rüya mantığının mantıksızlığını, şiddet ve kaosun estetik temsilini ve sürrealist anlatım aracılığıyla insan bilincinin derinliklerini araştırır. Bu bağlamda tablo, yalnızca Dalí'nin bireysel ikonografik diliyle değil aynı zamanda Barok ve Rönesans estetiğinin grotesk unsurlarıyla da diyalog kurar. İzleyiciye tarihsel bir görsel referans ağı sunarken, bununla birlikte sürrealist bir kâbus atmosferi içinde toplumsal ve psikolojik yorumlara açık bir alan yaratır. Böylece, zincirleme sahneler aracılığıyla mantığın ötesindeki dönüşümler hem tehdit hem de büyüleyici bir estetik deneyim sunar ve modern sürrealist resmin ikonik anlatı biçimleriyle güçlü bir etkileşim oluşturur.

Sanat tarihi bağlamında bakıldığında, sürrealist resmin rüyayı bir sanat üretim yöntemi olarak somutlaştırır. Gala'nın erotik bedeni, rüya mantığının sürrealist estetikle nasıl birleştiğini gösterir. Görünürde rastlantısal ve mantık dışı olan sahne, aslında bilinçdışının yapısal mantığını takip etmektedir. Breton'un sürrealizmi "rüyanın gerçekliği"ne dayandıran yaklaşımı, Dalí'nin bu resminde görsel bir dil kazanmıştır (Breton, 1999, s.34).

Salvador Dalí'nin sürrealist üretimleri; erotizm, bilinçdışı ve psikanalitik göndermeler bakımından modern sanatın en çarpıcı örneklerini sunar. *Jeune Vierge Autosodomisée* adlı eserinde (Görsel 4), kadın figürü parçalanmış silindirik formlar halinde betimlenir. Bedensel bütünlük bilinçli olarak bozulmuş, figür adeta bilinçdışının parçalı dünyasında çözülmeye bırakılmıştır. Bu biçimsel parçalanma, Sigmund Freud'un bastırılmış arzuların bilinçdışında fragmanlar halinde geri dönüşünü açıklayan kuramıyla ilişkilendirilebilir (Freud, 2000, s.120). Arkadan çıplak olarak resmedilen kadın figürü; kalçaları, bacakları ve saçlarıyla erotizmin odak noktalarını temsil ederken bu erotizm klasik resimdeki idealize edilmiş bütünlükten farklı olarak mekanik parçalarla bölünmüş şekilde karşımıza çıkar. Dalí'nin kullandığı bu parçalama tekniği, Jacques Lacan'ın bakışın bölünmüşlüğü ve arzunun daima eksik olan nesneye yönelmesiyle ilişkilendirilebilir (Lacan, 1977). Kadının dışarıya, ufka doğru yönelişi, arzunun ulaşılmaz olana yönelişini sembolize ederken parçalı form izleyicinin erotik bakışını sekteye uğratır. Böylece erotizm, yalnızca tensel haz değil aynı zamanda "erişilemez olanın çekiciliği" olarak işlenmiştir (Bataille, 1986, s.17).

Görsel 4: Salvador Dalí, *Jeune Vierge Autosodomisée*, 1954, Tuval Üzerine Yağlıboya, 40 X 30 cm.

Kaynak: (<https://catalogues.salvador-dali.org/catalogues/fr/heritageobject/715-20bc/>)
(10.08.2025)

Dalí'nin bu resminde (Görsel 4) bilinçdışı, rüya benzeri fragmanlar aracılığıyla görünür kılınmaktadır. Bedensel parçalanma, bastırılmış erotik arzuların doğrudan temsili olmaktan ziyade, zihinsel bölünmüşlüğü ve içsel çatışmanın görsel bir karşılığı olarak okunabilir. Bu parçalı yapı, rüyalarda imgelerin dönüştürülerek ortaya çıkmasını açıklayan Freud'un yer değiştirme ve yoğunlaştırma mekanizmalarıyla ilişkilendirilebilir (Freud, 2011, s. 312). Ancak Dalí'nin yaklaşımı, yalnızca psikanalitik bir çözümleme değil, aynı zamanda bilinçdışını bilinçli bir estetik kurguya dönüştürme çabasıdır. Bu yönüyle sanatçının üretimi, sürrealizmin aklın denetimini askıya alarak bilinçdışını doğrudan ifade etmeyi amaçlayan anlayışıyla örtüşür (Breton, 1999, s. 26).

Dalí'nin erotik imgelemi sıradan pornografik temsillerden farklı olarak bilinçdışının estetik bir düzenlenişi olarak karşımıza çıkar. Georges Bataille'in erotizmi "ölüm, parçalanma ve sınır ihlali" ile ilişkilendirmesi (Bataille, 1986, s.63), bu tabloda birebir karşılık bulur. Kadın figürü bedensel bütünlüğünü kaybetmiş, silindirik formlar halinde çözülmüş, erotizm ise bütünün

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

kaybı üzerinden var olmuştur. Böylece Dalí, erotizmi yalnızca bedensel haz değil aynı zamanda bilinçdışının kaotik üretimlerinin sanatsal bir dışavurumu olarak ele almıştır. Tabloda izleyiciyi cezbeden şey tensel çıplaklıktan çok, eksik kalan parçaların tamamlanma arzusu ve parçalanmış bedeninin bilinçdışında uyandırdığı çağrışımlardır.

Sonuç olarak Dalí'nin bu eseri, sürrealist erotizmin psikanalitik çözümlemesi için tipik bir örnek niteliği taşır. Freud'un bilinçdışı kuramı, Lacan'ın arzunun eksik nesnesi kavramsallaştırması ve Bataille'in erotizm estetiği, tablonun çok katmanlı yapısını açıklamaya olanak tanır. Bu bağlamda Dalí'nin erotizmi, tensel hazdan çok daha fazlasını, bilinçdışının parçalı, eksik ve daima ertelenen arzularla örülü dünyasını ifade eder.

Dalı'nın Görsel 5'te örneği verilen *Leda Atomica* adlı tablosu, mitoloji ile modern psikanalitik kavramları birleştirerek erotizmi simgesel bir düzleme taşır. Tablo, Yunan mitolojisinde Zeus'un kuğu kılığıyla Leda'yı ziyaret etmesi hikayesinden esinlenir. Ancak Dalí, bu efsaneyi yalnızca mitolojik bir sahne olarak değil bilinçdışının erotik temsillerini açığa çıkaran bir yapı olarak yeniden yorumlar.

Kompozisyonun merkezinde Leda, havada süzülüyormuş gibi bir pozisyonda, tamamen erotik bir figür olarak yer alır. Dalí, Leda'yı fiziksel olarak yerçekiminden bağımsız göstererek rüya mantığını resme taşır ve böylece izleyiciye hem estetik bir hayranlık hem de bilinçdışı çağrışımlar sunar. Bu yönüyle tablo, sürrealist estetiğin rüyayı bir yöntem olarak kullanmasıyla doğrudan ilişkilidir (Breton, 1999, s.31).

Erotizm, Dalí'nin burada psikanalitik bir düzlemde de işlev görür. Leda'nın vücudu arzu nesnesiyken aynı anda korku/tehdit unsuru olarak konumlanır. Bu durum, Freud'un libido ve bastırma kavramları ışığında yorumlandığında, erotizmin bilinçdışındaki karmaşık ve çelişkili doğasını açığa çıkarır (Freud, 2011, s.97). Kuğu figürü ise fallik çağrışımlar yaratır ve cinsel arzunun simgesel bir temsilini sağlar. Böylece tablo, erotizmin yalnızca fiziksel bir deneyim değil bilinçdışının simgesel dili olarak da okunabileceğini gösterir.

Dalí'nin kişisel yaşamıyla bağlantılı olarak tablo aynı zamanda Gala'nın idealizasyonunu içerir. Leda'nın erotik figürü, Gala'nın sanatçının yaşamındaki merkezi rolünü ve erotizmin yaratıcı süreçteki önemini yansıtır. Sanat tarihsel açıdan değerlendirildiğinde *Leda Atomica*, erotizmin sürrealist imgelerde beraber mitolojik ve psikolojik bir boyut kazanabileceğini gösteren başlıca örneklerden biridir.

Görsel 5. Salvador Dalí, *Leda Atomica*, 1949, Tuval üzerine yağlıboya, 61,1× 45,3 cm.

Kaynak: (<https://www.dalipaintings.com/leda-atomica.jsp>) (11.08.2025)

Dalí'nin *Metamorphosis of Narcissus* adlı tablosunu incelediğimizde (Görsel 6), sanatçının mitolojik bir öyküyü psikanalitik bir bakış açısıyla yorumlayarak erotizmi bilinçdışı imgeleriyle birleştirdiği görülür. Tablo, Yunan mitolojisinde kendine âşık olan Narcissus'un hikayesini temel alır; ancak Dalí, bu öyküyü yalnızca mitolojik bir anlatı olarak değil oto-erotizm ve bilinçdışındaki cinsel arzuların görsel temsili olarak yeniden kurgular.

Tablonun merkezinde Narcissus, kendisine bakan bir figür olarak yer alır; resmin diğer yarısında ise Narcissus'un yansıması veya dönüşümü simgesel bir kaya/çiçek formuna dönüşür.

Bu dönüşüm, Dalí'nin paranoyak-kritik yöntemi ile bilinçdışındaki imgeleri sistematik bir biçimde görselleştirmesinin örneğidir (Finkelstein, 1970, s45). Oto-erotizm teması, Narcissus'un kendine olan yoğun ilgisi ve arzusu üzerinden resmedilirken erotizm yalnızca fiziksel bir haz olarak değil psikolojik ve simgesel bir boyut kazanır.

Görsel 6. Salvador Dalí, *Metamorphosis Of Narcissus*, 1937, Tuval Üzerine Yağlıboya, 51.2 × 78.1 cm.

Kaynak: (<https://www.dalipaintings.com/metamorphosis-of-narcissus.jsp>) (11.08.2025)

Psikanalitik açıdan tablo, Freud'un libido ve narsisizm kuramlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Freud'a göre narsisizm, bireyin kendi bedenine veya imgesine duyduğu erotik ilgiyi içerir. Dalí, bu kavramı görsel bir dile dönüştürerek Narcissus'un yansıması üzerinden izleyiciye sunar (Freud, 2011, s.102). Aynı zamanda tablo, erotizmin bilinçdışındaki çelişkili doğasını da ortaya koyar. Narcissus'un kendine duyduğu arzunun hem hayranlık hem de ölüm korkusu ile iç içe geçmesi, erotizmin hem çekici hem de tehditkâr boyutunu temsil eder.

Sanat tarihi perspektifinden değerlendirildiğinde *Metamorphosis of Narcissus*, Dalí'nin erotizmi sürrealist imgelerle ve psikanalitik teoriyle nasıl bütünleştirdiğini gösteren başlıca örneklerden biridir. Tablo; rüya mantığını, mitolojik öyküyü ve bireysel bilinçdışı imgelerini tek bir görsel düzlemde birleştirerek izleyiciye erotizmin çok katmanlı doğasını deneyimletir. Bu yönüyle Dalí'nin sürrealist estetik içinde erotizme yaklaşımı hem bireysel psikolojiye hem de sanat tarihine özgün bir katkı sunar.

Sonuç

Salvador Dalí'nin resimlerinde erotizm, yalnızca bireysel arzuların ya da cinsel fantezilerin temsili olarak değil; bilinçdışının çelişkili, parçalı ve çoğu zaman çatışmalı yapısını görünür kılan bir imgesel düzenek olarak işlev görmektedir. *The Great Masturbator*, *Dream Caused by the Flight of a Bee*, *Jeune Vierge Autosodomisée*, *Leda Atomica* ve *Metamorphosis of Narcissus* gibi eserlerde erotik motiflerin tekrar eden bir tema olarak belirmesi, Dalí'nin erotizmi süsleyici bir içerik değil, bilinçdışına açılan bir okuma anahtarı olarak kurguladığını göstermektedir. Bu metin boyunca yapılan analizler, erotizmin Dalí'de hem hazla ilişkilenen bir çekim alanı hem de korku, suçluluk ve kaygı gibi duygulanımları taşıyan bir gerilim hattı olduğunu ortaya koymuştur.

İncelenen eserler karşılaştırıldığında, Dalí'nin erotik imgeleminde iki ana yönelim belirginleşmektedir. İlk olarak *The Great Masturbator* ve *Jeune Vierge Autosodomisée* gibi yapıtlar, erotizmi daha çok bedenin parçalanması, deformasyon ve tekinsizlik üzerinden kurar. Burada erotik dürtü, bastırmanın yarattığı çatışmayla iç içe geçerek tehditkâr bir görselliğe dönüşür. Buna karşılık *Leda Atomica* gibi çalışmalarda erotizm, doğrudan bedensel taşkınlık yerine idealleştirme, mesafe ve yüceltilmiş bir düzen üzerinden temsile kavuşur. Bu karşıtlık, Dalí'nin erotizmi tek bir duygulanımsal eksene sabitlemediğini, erotik dürtüyü kimi zaman dürtüsel ve kaotik, kimi zaman da kontrollü ve simgesel bir düzleme taşıdığını düşündürmektedir. Benim yorumuma göre bu değişkenlik, Dalí'nin erotizmi yalnızca cinselliğin temsili olarak değil, bilinçdışının farklı çalışma biçimlerini görünür kılan çok katmanlı bir strateji olarak kullanmasıyla ilgilidir.

Psikanalitik açıdan bakıldığında, Freud'un libido, bastırma ve narsisizm kavramları Dalí'nin imgelerinde doğrudan bir illüstrasyon olarak değil, simgesel dönüşümler halinde karşımıza çıkmaktadır. Eserlerdeki bölünmüş bedenler, ikili figürler ve dönüşen formlar, bastırılmış arzunun kendini dolaylı yollarla açığa vurmasına işaret ederken, özellikle *Metamorphosis of Narcissus*'ta görülen aynalama ve dönüşüm teması, narsisistik düzenin görsel bir dramatizasyonu olarak okunabilir. Bu noktada önemli olan, Dalí'nin psikanalitik kavramları

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

pasif biçimde uygulaması değil, onları resimsel bir dil içinde yeniden kurarak bilinçdışının işleyişini görsel alana taşımayı denemesidir. Dolayısıyla erotizm, Dalí’de hem bir içerik (tema) hem de bir yöntem (bilinçdışına erişim yolu) niteliği kazanır.

Sanat tarihi bağlamında ise Dalí’nin erotik imgeleri, sürrealizmin rüya mantığını ve bilinçdışını estetik düzlemde görünür kılma iddiasını somutlaştırırken, aynı zamanda onu hareket içindeki bazı sanatçılardan ayırır. Örneğin Magritte’te imge daha çok düşünsel bir paradoks üretirken, Ernst’te teknik deney (frottage/kolaj) belirleyici olur. Dalí’de ise erotizm, imgelerin örgütlenmesini yöneten merkezi bir çekim alanı haline gelerek hem provokatif hem de sistematik bir yapı kurar. Bu nedenle Dalí’nin sürrealist estetik içindeki özgünlüğü, erotizmi yalnızca şok edici bir unsur olarak değil, izleyiciyi bilinçdışının çelişkileriyle karşı karşıya bırakan kurucu bir prensip olarak işlemesinde yatar.

Sonuç olarak, Dalí’nin resimlerinde erotizm bireysel bilinçdışı ile kolektif psikoloji arasında bir köprü kurar. İncelenen eserlerde erotik imgelem, izleyicinin yalnızca duyuşsal algısını değil, bastırma, arzu, kaygı ve idealleştirme gibi psikodinamik süreçleri de harekete geçirerek rüya mantığı ile estetik deneyim arasında yoğun bir etkileşim üretir. Bu çalışmanın bulguları, Dalí’nin erotik imgelerinin modern sanatın anlaşılmasında yalnızca sürrealist bir motif olarak değil, bilinçdışının görselleştirilmesine yönelik süreklilik taşıyan bir problem alanı olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Benim kanaatime göre Dalí’nin erotizmi, tam da bu nedenle hem kişisel travmanın hem de kültürel tabuların aynı yüzeyde birleştiği bir görsel semptom gibi çalışır; izleyiciyi estetik haz ile tekinsizlik arasında gidip gelen bir deneyime zorlayarak sürrealist projenin temel hedefini en görünür biçimde gerçekleştirir.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kaynakça

- Ades, D. (1982). Dalí and surrealism. New York: Harper & Row.
- Alamdari, S.F. (2012). Resim ve Mekân: Salvador Dali Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bataille, G. (1986). Eroticism. London: Marion Boyars.
- Breton, A. (1999). Sürrealist manifesto (S. Önal, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Charcot, J.-M. (1887). Leçons sur les maladies du système nerveux (Vol. 3). Bureaux du Progrès Médical.
- Cömert, B. (2008). Mitoloji ve İkonografi. (2. Baskı). Ankara: De Ki Basım.
- Finkelstein, H. (1970). Salvador Dalí's art and writing, 1927–1942: The metamorphosis of Narcissus. Cambridge: Cambridge University Press.
- Freud, S. (2000). Three Essays on the Theory of Sexuality. (J. Strachey, Trans.). New York: Basic Books.
- Freud, S. (2011). Rüyaların yorumu (E. Kapkın, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Gibson, I. (1997). The shameful life of Salvador Dalí. New York: W. W. Norton & Company.
- Janet, P. (1907). The major symptoms of hysteria (2nd ed.). Macmillan.
- Kaplan, M. A., & Koç, A. (2023). Sanatta Narkissos Öyküsünün Temsili Ve Salvador Dali'de Narkissos Metamorfozu. Firat University Journal of Social Sciences, 33(3), 1241-1250. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1202719>
- Lacan, J. (1977). Écrits: A Selection. New York: W.W. Norton.
- Polizzotti, M. (2009). Revolution of the mind: The life of André Breton. Farrar, Straus and Giroux.

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Short, R. (2013). Surrealism. Thames & Hudson.

Şentürk, V. L. (2012). Analitik Resim Çözümleri. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tükel, U. ve Yüzgüller, S. (2018). Sözden İmgeye Batı Sanatında İkonografi. İstanbul: Hayalperest

Yayıncılık.